

kupčijam tista spričevala, ki so bila veljavna, »uradno« pridobljena s kratkimi tečaji in s formalnimi izpiti, po različnih poteh in v različnih ustanovah in podjetjih, in v teh primerih niti plačilo ni bilo potrebno?

Po vsem tem se ne gre čuditi, da je vrednost znanja bolj devalvirana, kot bi bilo dopustno tudi za dežele, ki se ne žele več dalje razvijati. In te vrste devalvacija je za nadaljnji razvoj neke družbe nevarnejša kot še tako pogostna devalvacija denarne enote.

Jože Šifrer

SLOVENSKO AVANTGARDNO GLEDALIŠČE.— KAM?

V zadnjem času so predstave ljubljanskih avantgardnih gledaliških skupin — odkar so se ljubljanska gledališča očitneje vrnila k bolj tradicionalnim smerem, predstavljajo pravzaprav edine slovensko moderno gledališče — znova opozorile na nekatere probleme moderne gledališča pri nas, v zvezi s tem pa tudi na njegov položaj v okviru slovenske gledališke kulture sploh. Takšni predstavi sta bili predvsem dve: v gledališču Glej predstava »Spomenik G«, ki jo je izvajala ena sama igralka, v gledališču Pekarna pa uprizoritev Zajčeve drame »Potohodec«, prikrojene za potrebe avantgardnega gledališča po ameriškem zgledu. Vtisi, ki jih je bilo ob teh predstavah mogoče dobiti, so med drugim tudi tile:

Slovensko moderno gledališče je ta trenutek očitno razcepljeno na posamezne skupine, za katere ni docela jasno, kako širok delovni zamah imajo, kakšna bo njihova obstojnost v času in kakšna sposobnost preživljanja v gledališko finančnem, organizacijskem in komercialnem prostoru. Ni mogoče popolnoma zatrdno ugotoviti, kaj povzroča takšno razcepljenost avantgardnega gledališkega življenja. Če je bilo še

pred nekaj časa mogoče misliti na nekakšen gledališki eksperimentalni center ali celo na moderno gledališko ustanovo v pravem pomenu besede, je današnje stanje precej daleč od teh idej. So razlogi zanj socialni, splošno kulturni ali pa morda samo zasebni? Je takšna razcepljenost uvod v razširitev, individualizacijo in razmah modernega gledališča na Slovenskem ali pa v njegovo razdrobljenost in provincializacijo?

Ne glede na razcepljenost avantgardnih skupin se zdi, da se njihova dejavnost smotrno približuje tistemu, kar od nje pričakujemo, tj. vsebinskemu in oblikovnemu konstituiranju slovenskega modernega gledališča. Eksperimentalne skupine, ki so delovale okoli leta 1960, so samo smiselno modernizirale obstoječe tradicionalno gledališče. Predstave, ki smo jih imeli priložnost videti v letu 1972, so prelomile z obstoječo dejavnostjo velikih gledaliških hiš, se v glavnem odrekle »literarnemu« gledališču, tako da smo odslej na Slovenskem priče dvema različnima gledališkima kulturama. Ker postaja trenutna gledališka praksa velikih gledališč celo še bolj konservativna, kot smo je bili navajeni pred leti, je prepad med slovensko gledališko tradicijo in pa moderno skoraj nenaravno globok, vendar v marsikaterem smislu za eno in drugo osvežujoč. Ali bo gledališka avantgarda vztrajala v začrtani smeri ali pa bo iz notranjih ali zunanjih nemožnosti prisiljena v umik, morda celo v kompromis?

V letošnjem gledališkem eksperimentiranju je bilo opaziti dvoje formalno tehničnih skrajnosti. Z ene strani je pokazalo najvišjo profesionalno raven, ki ni bila prav nič manjša od najbolj dogrnanih stvaritev velikih tradicionalnih gledališč pri nas, verjetno pa celo višja. Ob tej skrajnosti, ki je dokazovala, da je slovenska gledališka moderna mogoča v najstrožji disciplini umetniškega samospolnjevanja, se je odkrivala druga skrajnost — ljubeznivo

amaterstvo, ki je bilo bolj socialen kot umetniški pojav in prav zato obetajoča oblika modernega gledališkega življenja na Slovenskem. Ali se bo nadaljnji razvoj uravnal v prvo ali drugo smer? Ali se bosta med sabo še bolj diferencirali, tako da si bosta nazadnje že kar nasprotni?

V vsebinskem pogledu je letošnje slovensko moderno gledališče še bolj kot prejšnja leta izpričevalo odvisnost od svetovnih zgledov; po teh je povzemalo elemente odrskega gibanja, govora in izraza, zlasti pa seveda socialnega rituala, ki postaja v zadnjih letih nujen sestavni del modernega gledališča kot nasprotja meščanski umetnosti in njenim socialnim tradicijam. Ti elementi se v našem gledališkem prostoru še zmeraj pojavljajo sicer pogosto posnети po izvirnikih, zato pa neudomačeni, socialno umetni, brez pravega stika z občinstvom. Vendar je bilo v predstavi »Spomenik G« mogoče opaziti že tudi drugo plat, ko so ti elementi dobili primerno funkcijo v območju slovenske duhovne in socialne tradicije. Pravzaprav se šele s tem lahko rodi moderno slovensko gledališče. Ali bo šel prihodnji razvoj v to smer ali pa bo ostalo samo pri srečni izjemi? Druga možnost seveda ne bi bila smotrna, saj bi z njo moderna gledališka kultura ostala na Slovenskem samó uvoženo blago, brez trdnih tal pod nogami in zato občutljiva za vsako novo sapo.

Če naj sodimo po najnovejših avantgardnih predstavah, je slovensko moderno gledališče že tako zelo odtujeno »literarnemu« gledališču, da se je v veliki meri odpovedalo uporabi besednega teksta. Kolikor se pa ni, je poseglo po že obstoječih dramskih besedilih in jih po svojih načelih prosto prirajalo, predelovalo in oblikovalo. Vendar se zdi, da s tem ni bilo ustrezno niti avtorjevemu besedilu, kakor si ga je zamislil, niti bistvenim težnjam modernega gledališča. Zdi se torej, da bi to gledališče moralo izhajati iz svojih lastnih, sebi

primernih tekstov ali pravzaprav scenarijev, ti pa seveda ne bi smeli biti pretežno literarnega izvora, ampak že v svojem izhodišču gledališki. Ali premore slovenski kulturni prostor dovolj izrazitih gledaliških ali gledališko-literarnih osebnosti, ki bi modernemu gledališču lahko sproti ustvarjale takšno podlago? Zdi se, da je od tega odvisna prihodnja usoda modernega gledališkega življenja na Slovenskem. Vse drugo so drugotna organizacijska, finančna in socialna vprašanja, ki so sicer ob svojem času zmeraj važna, vendar nikakor ne začetek in konec vsega.

J. K.

KNJIGI ZA PRAZNIK: SUHA ŽEMLJA

Svet je, če že ne majhen, vendarle v marsičem enoten in mnogo je problemov, ki so vsem skupni, tako marsikdaj ta ali ona mednarodna organizacija spomni države, narode in posameznike na kako posebno skrb, spodbudi osveščene in skuša prebuditi neosveščene ob kakem posebno pomembnem vprašanju, včasih pa tudi opozori na kako posebno vrednoto, kajti ta ljubi svet vendarle ne pozna samo kuge, lakote in vojske... In tako je UNESCO razglasil letošnje leto za LETO KNJIGE.

Človek bi rekel: akcija, napisana na kožo socialistične družbe, jugoslovanske še prav posebno. Za Slovence, če bi imeli kaj besede v mednarodnem zboru, pa bi človek skoraj posumil, da smo prav mi pobudniki takšne akcije. Najbrž ni naroda na svetu, ki bi, v sorazmerju s svojo številčnostjo, tako zelo poudarjal pomen knjige, hvalil njeno moč in plemenitost, skratka: le z nekoliko pretiravanja, kolikor ga dopušča sleherna spodobna družba, bi Slovenci lahko izbrali knjigo za svoj duhovni grb.

Bilo je torej povsem razumljivo, da smo s sicer prirojeno skromnostjo, hkrati pa tudi z neprikritim ponosom